
Miodrag N. Simović¹

Novi sistem izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srpskoj i njegova usklađenost sa načelima i pravilima međunarodnih akata

New System Of Enforcement Of Criminal Sanctions In Republica Srpska And Its Compatibility With Principles And Rules Of International Acts

Sažetak

Polazeći od postavke da cjelokupna reforma krivičnog zakonodavstva mora obuhvatiti i izvršno krivično pravo, autor prikazuje postojeće stanje na području izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srpskoj. U tom kontekstu, najprije, iznosi osnovne postavke novog Zakona o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija. U dijelu koji se odnosi na osnovne principe i najvažnija rješenja koje donosi novi zakon, istaknute su prednosti koje u sistemu izvršenja sadrži nova pravna regulativa. Posebno se ukazuje na značenje novih rješenja u vezi sa međunarodnim obavezama koje ima Bosna i Hercegovina.

Uvodne napomene

Narodna skupština Republike Srpske je na sjednici održanoj 28. i 29. novembra 2001. godine donijela Zakon o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 64/01). Zakon je stupio na snagu 25. decembra 2001. godine, a primjenju je se od 1. januara 2002.godine. Donošenjem ovog zakona prestali su da važe Zakon o izvršenju krivičnih sankcija ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 27/93 i 16/95) i Zakon o osnivanju kaznenopopravnih

¹ Dr. sci., vanredni profesor na Pravnom fakultetu u Banja Luci

ustanova ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 6/96). Iako je stručna javnost ukazivala na sve uočljivije probleme u primjeni dosadašnjeg zakona i prevaziđenost pojedinih njegovih odredaba, on nije pretrpio bitnije izmjene.

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona sadržan je u Amandmanu XXXII tačka 5. na Ustav Republike Srpske koji utvrđuje da Republika Srpska uređuje i obezbeđuje "ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda", kao i u članu 12. Ustava Republike Srpske, prema kome su "sloboda i lična bezbjednost čovjeka nepovredivi" i da se "nikome ne može oduzeti ili ograničiti sloboda, osim u slučajevima i po postupku koji su utvrđeni zakonom". Uz to, u članu 70. tačka 1 Ustava Republike Srpske određeno je da Narodna skupština donosi zakone, druge propise i opšte akte.

Brojni su razlozi za donošenje novog zakona. Pomenućemo najvažnije. Najprije, dosadašnji Zakon o izvršenju krivičnih sankcija donesen je u ratno vrijeme (1993. godine) i izmijenjen 1995. godine, a i te izmjene su takođe donesene za vrijeme ratnog stanja. Nakon potpisivanja Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (21. novembra 1995. godine) u Dejtonu, koji je potvrđen 14. decembra iste godine u Parizu, stvorena je Bosna i Hercegovina kao složena država, sastavljenan od dva entiteta. Ustav Bosne i Hercegovine (koji je sastavni dio ovog sporazuma) prihvatio je načelo podijeljene nadležnosti između države Bosne i Hercegovine i entiteta, po kojem oblast krivičnog prava, uključujući izvršenje krivičnih sankcija (kao dijela krivičnog zakonodavstva), spada u nadležnost entiteta. U tom kontekstu, osnovni razlog za donošenje novog zakona bilo je usklađivanje sistema izvršenja krivičnih i ostalih kaznenih sankcija sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Djelimične izmjene i dopune ranije važećeg zakona nisu bile dovoljne da odraze bitno drukčije društvene odnose koje ovaj ustav proklamuje. Drugi razlog je što je reforma izvršenja krivičnih sankcija sastavni dio sveukupne reforme krivičnog zakonodavstva koja je započeta donošenjem Krivičnog zakonika Republike Srpske (objavljen u "Službenom glasniku Republike Srpske" br. 22/00, 33/00 i 37/01, a stupio na snagu 1. oktobra 2000. godine), kao i reformom krivičnog procesnog prava koja je u toku.² Dalji razlog je činjenica što je u Zakonu trebalo uskladiti pravni sistem Republike Srpske sa brojnim međunarodnim dokumentima koji posredno ili neposredno formiraju okvir zaštite čovjeka i prava u postupku izvršenja kaznenih

² Autor ovog teksta je bio predsjednik dvije komisije Vlade Republike Srpske za izradu Krivičnog zakonika. Predsjednik je Komisije Vlade Republike Srpske za izradu Zakonika o krivičnom postupku Republike Srpske (koji treba da bude uskoro usvojen) i član Radne grupe Ministarstva civilnih poslova i komunikacija BiH za izradu Zakona o krivičnom postupku BiH.

sankcija. Tu su, između ostalih, Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni i postupaka (usvojena i otvorena za potpis, ratifikaciju i pristupanje rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, broj 39/46 od 10. decembra 1984. godine, stupila na snagu 26. juna 1987. godine), Kodeks ponašanja lica odgovornih za primjenu zakona (koji je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 17. decembra 1979. godine, rezolucijom broj 34/169), Načela medicinske etike koja se primjenjuju na zdravstveno osoblje, naročito ljekare, u zaštiti zatvorenika i lica u pritvoru od mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 18. decembra 1982. godine, rezolucijom broj 37/94), Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (preporučena Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija na usvajanje na Osmom kongresu Ujedinjenih nacija posvećenom prevenciji kriminaliteta i tretmanu učinilaca krivičnih djela, održanom 1990. godine u Havani) i Garancije za zaštitu prava lica nad kojima treba da bude izvršena smrtna kazna (odobrio je Ekonomsko-socijalni savjet u svojoj rezoluciji broj 1984/50 od 25. maja 1984. godine).

Isto tako, Bosna i Hercegovina je na osnovu Aneksa I na Ustav Bosne i Hercegovine preuzele u svoj pravni sistem najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Prava i slobode koje sadrži Evropska konvencija o ljudskim pravima i njeni protokoli primjenjuju se neposredno u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim drugim zakonima (član II tačka 2. Ustava BiH). Članom 1. Protokola 6. uz ovu konvenciju ukinuta je smrtna kazna, što je rezultiralo da se ova, do tada kapitalna kazna, ukloni iz pravnog sistema Republike Srpske. Sljedeći ovu obavezu, Krivični zakonik Republike Srpske (član 32.) je, umjesto smrtne kazne, uveo kaznu doživotnog zatvora. Ova promjena je nužno dovela do izmjena u sistemu krivičnih sankcija, što je ubrzalo i rad na donošenju Zakona.

Novi Zakon normira izvršenje svih krivičnih sankcija, izuzev uslovne osude uz koju nije određen zaštitni nadzor i sudske opomene. Takođe, uređuje se i izvršenje onih prekršajnih sankcija čije izvršenje nije regulisano Zakonom o prekršajima (riječ je o izvršenju novčane kazne, kazne zatvora i zaštitnih mjera izrečenih u prekršajnom i drugim postupcima, glava X, čl. 284-294. Zakona). Zakonom se, dalje, propisuje izvršenje mjera koje nemaju karakter sankcija (oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i objavljivanje presude izrečene za krivično djelo), kao i primjena mjere pritvora.

Opšti podaci o sistemu izvršenja krivičnih sankcija koje donosi zakon

Iako su u izradi Zakona korišćena iskustva iz uporednog zakonodavstva (sa teritorije nekadašnje SFRJ), Federacije BiH i Brčko Distrikta BiH - on sadrži i značajne novine. To se, prije svega, odnosi na novu organizaciju ustanova za izvršenje krivičnih sankcija, koju sada čine kaznenopopravni zavodi i okružni zatvori. S obzirom na režim izdržavanja kazne zatvora unutar zavoda, određen je i tip ustanove (zatvorenog, poluotvorenog ili otvorenog tipa). U zavodima se izdržava kazna zatvora čije je trajanje preko jedne godine ili ostatak neizdržanog dijela kazne zatvora prelazi jednu godinu, a u okružnim zatvorima mjera pritvora, kazna zatvora do jedne godine, kao i kazne zatvora izrečene u drugim postupcima (prekršajnom i sl.). Saglasno organizacionoj strukturi ustanova, uređeno je i rukovođene ustanovama. Tako, Zakon propisuje da zavodom rukovodi direktor, a okružnim zatvorom, upravnik koje imenuje Vlada na predlog ministra pravde i to na period od četiri godine. Zakon posebno naglašava i ulogu osoblja koje radi na sprovođenju procesa prevaspitavanja i normativno određuje koliko osuđenih lica dolazi na jednog vaspitača.

U skladu sa preporukama eksperata Savjeta Evrope koji su tokom 1998. godine vršili pregled i procjenu zatvorskog sistema u Republici Srpskoj, promijenjen je naziv službe obezbjeđenja (iz policije u zatvorsku stražu). Saglasno tome, određeni su uloga i zadaci zatvorske straže, što je u skladu i sa normativnim regulisanjem sudske policije u nacrtu Zakonika o krivičnom postupku i Zakonu o sudovima i sudskoj službi. Pored zatvorske straže, Zakon definiše i ostale službe (instruktorsku, zdravstvenu, opštih poslova i dr.), koje su neophodne za normalno funkcionisanje zavoda i zatvora, kao i njihovu ulogu i zadatke.

Saglasno značaju, ulozi i odgovornosti zaposlenih u ovim ustanovama, precizirani su uslovi za zasnivanje radnog odnosa, prava iz radnog odnosa, ovlašćenja službenih lica i njihova prava i odgovornosti. Kada je riječ o ovoj oblasti, novina je u Zakonu da ministar pravde odlučuje o potrebi prijema radnika za sve ustanove, čime se željela ostvariti veća koordinacija među samim ustanovama, kao i izmjenljivost i pokretljivost kadrova iz jedne u drugu ustanovu, naravno kada to potreba službe zahtijeva. Vladi Republike Srpske dato je u nadležnost da odlučuje o platama zaposlenih, kao i da utvrđuje poslove na kojima se radni staž računa u uvećanom trajanju. Vlada utvrđuje i procenat uvećanja osnovne plate, zavisno od težine posla, odgovornosti i drugih uslova koje obavljaju navedena lica. Posebno su u Zakonu razrađene teže povrede radne dužnosti i disciplinski postupak, a uvedeno je i načelo dvostepenosti, gdje u drugom stepenu odlučuje Ministarstvo pravde.

Zakon mnogo preciznije razrađuje ulogu i značaj privrednih jedinica, saglasno ulozi i značaju koji ima rad za proces prevaspitanja osuđenih lica. U pravcu usvojenih zakonskih rješenja iskazane su i sugestije i predlozi međunarodnih eksperata.

Detaljnije je regulisano i pitanje nadzora ustanova od strane ovlašćenih inspektora Ministarstva pravde, čemu je u Zakonu posvećena značajna pažnja. Isto tako, na mnogo racionalniji i praktičniji način regulišu se uslovi i rokovi odlaganja izvršenja kazne zatvora, čime će se omogućiti efikasniji rad sudova.

Kada je riječ o smještaju, ishrani i odijevanju osuđenih lica, u Zakonu su preuzeta rješenja iz Skupa minimalnih pravila UN o postupanju sa zatvorenicima. Isto je učinjeno i kod dopisivanja, prijema posjeta i paketa, u čemu su prihvaćene i preporuke eksperata Savjeta Evrope date u izvještaju iz 1998. godine. Posebnu novinu Zakon donosi kada su u pitanju pogodnosti, jer se sasvim određeno definišu vrste pogodnosti i uslovi za njihovo odobravanje i odlučivanje.

Zakon posebnu pažnju posvećuje materiji koja se odnosi na rad osuđenih lica, radno vrijeme, naknadu za rad, odmor, osiguranje, zdravstvenu zaštitu, penzijsko i invalidsko osiguranje, obrazovanje i zadovoljavanje vjerskih potreba. Na nov način uređuje se pitanje disciplinske i materijalne odgovornosti osuđenih lica, posebno dajući naglasak na lakše i teže disciplinske prekršaje, disciplinske kazne i disciplinski postupak, kao i uslove i organe za izricanje pojedinih disciplinskih mjera. Sasvim precizno se definiše upotreba i vrste sredstava prinude, te kada, ko i pod kojim uslovima koje sredstvo prinude može da upotrijebi.

Na nov način regulisano je i pitanje premještaja i prekida izdržavanja kazne zatvora, jer je u dosadašnjoj praksi njihova primjena izazivala određene nejasnoće i dileme. Rješenjima datim u ovom zakonu, te dileme bi trebale biti otklonjene.

U pogledu mjera bezbjednosti, Zakon detaljnije reguliše izvršenje mjere bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, kao i mjere bezbjednosti zabrane upravljanja motornim vozilom.

Ono što posebno zaslužuje pažnju jeste oblast međunarodno pravne saradnje Bosne i Hercegovine i Republike Srpske sa drugim državama, što je novina u Zakonu. To se posebno odnosi na preuzimanje državljanina Republike Srpske na izdržavanje kazne zatvora, kao i ustupanje stranaca za izvršenje kazne zatvora u državi čiji je državljanin ili zemlji domicila.

Sadržaj zakona

Zakon je sadržajno podijeljen na nekoliko cjelina. U uvodnom dijelu (čl. 1-7.) date su zajedničke odredbe koje regulišu predmet Zakona, opšte uslove za izvršenje krivičnih sankcija, pojam krivičnih sankcija i ustanove za izvršenje krivičnih sankcija. U čl. 8-12. Zakona data su osnovna načela u kojima počiva sistem izvršenja sankcija a koja su preuzeta iz evropskih zatvorskih pravila i pomenutih međunarodnih konvencija.

U prvom dijelu Zakona (čl. 13-18.) dati su principi na kojima počiva izvršenje kazne doživotnog zatvora (koja je nova kazna u sistemu krivičnih sankcija), kazna zatvora i maloljetničkog zatvora.

U drugom dijelu (čl. 19-48.) obrađene su ustanove za izvršenje krivičnih sankcija i njihova unutrašnja organizacija.

Dio treći (čl. 49-93.) sadrži odredbe o radnim odnosima i sredstvima za rad, disciplinskoj odgovornosti zaposlenih, privrednim jedinicama i nadzoru nad ustanovama.

U četvrtom dijelu (čl. 94-199.) sadržan je postupak za izvršenje krivičnih sankcija i regulisano pitanje upućivanja osuđenih na izdržavanju kazne zatvora, odlaganje izvršenja kazne zatvora, prijem i smještaj u ustanovu, pogodnosti, rad osuđenih lica, zdravstvena zaštita, penzijsko-invalidska zaštita, obrazovanje osuđenih lica, disciplinska i materijalna odgovornost, upotreba sredstava prinude, premještaj i prekid izdržavanja kazne zatvora, uslovni otpust, otpuštanje osuđenih lica i postepenalna zaštita.

Peti dio (čl. 200-205.) reguliše pitanje izvršenja maloljetničkog zatvora i njegove specifičnosti.

U šestom dijelu (čl. 206-211.) regulisana je materija izvršenja novčane kazne izrečene u krivičnom postupku, u sedmom dijelu (čl. 212-216.) izvršenje zaštitnog nadzora izrečenog uz uslovnu osudu, te u osmom dijelu (čl. 217-236.) izvršenje mjera bezbjednosti izrečenih u krivičnom postupku.

U devetom dijelu (čl. 237-283.) obrađeno je izvršenje vaspitnih mjera, u desetom (čl. 284-294.) izvršenje kazne zatvora, novčane kazne i zaštitnih mjera izrečenih u drugim postupcima (prekrpajnim i dr.) i u jedanaestom (čl. 295-308.) izvršenje mjere pritvora. U čl. 309. i 310. regulisani su instituti objavljivanja presude i oduzimanja imovinske koristi.

U dvanaestom dijelu (čl. 311-316.) uređena je međunarodnopravna saradnja.

Na kraju, Zakon donosi kaznene odredbe (čl. 317-320), u kojima se propisuju sankcije za prekršioce odredbi ovog zakona.

U prelaznim odredbama (čl. 321.-332.) regulisani su rokovi donošenja podzakonskih akata, kao i statusna pitanja dosadašnjih kaznenopopravnih ustanova, te gdje će se izvršavati krivične sankcije do osnivanja novih ustanova predviđenih ovim zakonom.

Zakon sadrži i završne odredbe (čl. 333. i 334), u kojima je regulisan prestanak ranijih zakona i stupanje na snagu ovog zakona.³

Položaj i status osuđenih lica i lica lišenih slobode uopšte karakterišu kako njihove slobode i prava tako i njihove dužnosti. Odnosno, položaj i status ovih kategorija lica, a, prije svega, osuđenih lica nužno je posmatrati kako sa aspekta njihovih sloboda tako i dužnosti. Razlog je što osuđeno lice u postupku izvršenja krivične sankcije, a, prije svega, kazne zatvora, mora da bude ne samo objekat već i subjekat prevaspitnog tretmana, tj. mora aktivno da učestvuje u procesu sopstvene resocijalizacije. Polazeći od ovakvog pristupa ovoj problematici, u daljem tekstu ćemo analizirati osnovne principe i najvažnija rješenja izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srpskoj.

Jedinstven sistem izvršenja krivičnih sankcija na teritoriji Republike Srpske

Zakonom se uspostavlja jedinstveni sistem izvršenja najznačajnijih krivičnih sankcija, kao dijela cjeline zaštite društva od kriminaliteta. Tako se, pored ostalog, obezbjeđuje ravnopravan i humaniji tretman svih lica kojima je izrečena krivična sankcija i sankcija za prekršaj, što odgovara savremenim zahtjevima. Ovako rješenje u skladu je sa načelima proklamovanim u nizu međunarodnih akata čiji su predmet regulisanje slobode i prava čovjeka uopšte i to, prije svega, sa članom 10. Univerzalne deklaracije o pravima čovjeka, članom 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i članom 6. Skupa minimalnih pravila o

³ Prema napomenama sadržanim u obrazloženju Predloga Zakona, za njegovo sprovođenje samo u 2002. godini potrebno je bilo u budžetu Republike Srpske obezbijediti dodatna sredstva i to za posebne namjene iznos od 650.000 KM, od kojeg iznosa se 270.000 KM odnosi na ime zdravstvenog liječenja osuđenih lica, 160.000 KM na ime nabavke uniforme službenih lica, 100 000 KM na ime nabavke specijalnih sprovednih vozila za ustanove i 120 000 KM na ime nabavke odjela za osuđena lica.

postupanju sa zatvorenicima, budući da je u njima normirano pravo svih na "potpuno jednako, pravično i javno suđenje" i na drugo postupanje po pitanju "krivične optužbe uopšte".

Zakornost izvršenja krivičnih sankcija

Jedno od osnovnih načela na kojem je zasnovana problematika izvršenja krivičnih sankcija i sankcija iz člana 284. Zakona jeste princip zakonitosti. Zakonsko normiranje izvršenja kaznenih sankcija pruža dovoljno garancija za poštivanje ljudskih prava. Zatim, činjenica da materiju izvršenja normiraju najviši državni organi – predstavlja zaštitu od samovolje i arbitrnosti nižih organa. Pritom, ovaj zakon odlikuje normiranost koja ostavlja prostor da se djeluje mjerama koje su dio potrebnog tretmana. Naime, dosljedna primjena principa individualizacije nije suprotna principu zakonitosti: ta dva principa djeluju komplementarno. Zakonito postavljena individualizacija učvršćuje zakonitost i ima realne izgleda za postizanje pozitivnih rezultata (što je, opet, jedna od funkcija zakonitosti).

Princip humanitosti i zaštite čovjeka

Humanost odražava cjelokupne društvene odnose i određuje položaj čovjeka u društvu. Nužno, zato, karakteriše i odnose nadležnih državnih organa prema licima koja su kažnjena krivičnom ili drugom kaznenom sankcijom. Pritom, zaštita čovjeka i poštivanje ljudske ličnosti imaju, s jedne strane, širi društveni značaj, a, s druge strane, predstavljaju pretpostavku za ostvarivanje svrhe sankcija. Polazeći od načela humanosti i od sasvim ispravnog stava društva da poštivanje ljudske ličnosti i dostojanstva osuđenog lica u velikom stepenu utiče i na njegovu resocijalizaciju, to je ovaj pristup u položaj osuđenih lica izdignut na novo ustavnog načela. Naime, u Ustavu Republike Srpske izričito je propisano da su ljudsko dostojanstvo, tjelesni i duhovni integritet, čovjekova privatnost i lični i porodični život nepovrjedivi (član 13). Imajući u vidu sve ovo, taj element položaj osuđenog lica izričito je propisan i u Zakonu (član 9. st. 2. i 3), gdje je propisano da "postupanje s osuđenim licima mora biti čovječno i s poštivanjem njihovog ljudskog dostojanstva, s očuvanjem njihovog tjelesnog i duševnog integriteta, vodeći pri tome računa da se održi potreban red i disciplina", te da je "zabranjeno provođenje bilo kakve torture i drugih surovih, neljudskih ili nehumanih metoda i ponižavajućih postupaka od strane službenih lica ustanove prema osuđenim".

Ove odredbe Ustava i Zakona o zaštiti ljudske ličnosti i dostojanstva osuđenog lica u skladu sa odredbama niza međunarodnih akata, a u okviru njih posebno sa: Univerzalnom deklaracijom o pravima čovjeka,

Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, Konvencijom protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni i postupaka. Tako, npr. u članu 5. Univerzalne deklaracije o pravima čovjeka izričito stoji da "niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili svirepom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni". Ista ovakva sadržina čini i odredbu člana 7. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, s tim što ovaj pakt sadrži još jednu odredbu kojom se štiti ljudska ličnost i dostojanstvo osuđenog lica. To je član 10. stav 1., gdje je rečeno da će se "sa svakim ko je lišen slobode postupati čovječno i sa poštivanjem urođenog dostojanstva ljudske ličnosti". Slično ovom, u članu 2. Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni i postupaka propisano je da se "ima smatrati povredom Povelje Ujedinjenih nacija bilo koji oblik surovog, nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kazne".

Oduzimanje ili ograničavanje prava osuđenih lica samo u granicama nužnim za izvršenje sankcija

Izvršenje kazne zatvora, po samoj svojoj prirodi, predstavlja lišenje slobode osuđenog lica i na taj način bilo njegovo lišavanje određenih prava ili, pak, njegovo ograničavanje u vršenju određenih prava za vrijeme izvršenja kazne zatvora. Međutim, u cilju zaštite opšte proklamovanih osnovnih ljudskih prava osuđenih lica, lišavanje, odnosno ograničavanje određenih prava osuđenih lica i za vrijeme izvršenja kazne zatvora mora imati svoje granice. Moraju se, iz ovih razloga, odrediti granice do kojih se može ići u tom lišavanju, odnosno ograničavanju prava. S obzirom na ovo, u članu 2. stav 1. Zakona propisano je da "lice prema kome se izvršava sankcija lišava se prava ili se ograničava u pravu samo u granicama nužnih za izvršenje sankcija", s tim što i u tom slučaju lišavanje ili ograničavanje prava mora da bude u skladu sa zakonom, a ne proizvoljno. Ovakav stav zakonodavca je u skladu sa članom 10. stav 3. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, gdje je propisano da će "kaznenopopravni režim podrazumijevati postupanje sa osuđenima čiji je bitni cilj njihovo prevaspitanje i ponovno uključenje u društvo", tj. popravljanje i socijalna rehabilitacija.

Prava iz rada i prava na osnovu rada

Imajući u vidu značaj rada za čovjeka uopšte, a time i značaj rada i za osuđeno lice – pravo na rad je i ustavom zagwarantovano. Tako, npr. u članu 39. stav 1. Ustava Republike Srpske izričito je propisano da "svako ima pravo na rad", što znači da tog prava ne mogu biti lišena ni osuđena

lica. Polazeći od ovog, u članu 15. stav 1. Zakona propisano je da će se "osuđenim licima omogućiti rad u skladu sa njihovim psihofizičkim i stručnim sposobnostima i mogućnostima ustanove u kojoj izdržavaju kaznu". S tim u vezi, izričito je propisano da "postizanje ekonomske koristi od rada osuđenih lica ne može biti cilj i ne smije ići na štetu ostvarenja svrhe prevaspitanja osuđenih lica" (član 15. stav 4. Zakona). Propisivanje obaveze rada radno sposobnog osuđenog lica u skladu je sa članom 8. stav 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, kojim je zabranjeno primoravanje na prisilan rad ili obavezan rad, ali se u stavu 3. tačka 3. pod i) kaže da se rad lica zatvorenog na osnovu redovne sudske odluke ne smatra prisilnim i obaveznim radom koji podliježe ovoj zabrani.

Svrha osuđeničkog rada je sticanje, održavanje i povećanje radne sposobnosti, radne navike i stručnog znanja osuđenog lica, a na ostvarivanje te svrhe ne smije da utiče postizanje ekonomske koristi od osuđenikovog rada. Odnosno, u cilju postizanja ove svrhe, vrsta posla na koji se angažuje osuđeno lice određuje se tako da "što više odgovara savremenom načinu rada iste vrste na slobodi" (član 15. stav 2. Zakona).

Ove odredbe Zakona u skladu su sa načelima postavljenim u čl. 71. i 72. Skupa minimalnih prava o postupanju sa zatvorenima, gdje se, pored ostalog, kaže: da rad zatvorenika ne može imati ponižavajući karakter; da se u radnom angažovanju osuđenika vodi računa o njihovim duševnim i fizičkim sposobnostima koje utvrđuje ljekar; da rad treba da bude takve prirode da sačuva ili poveća sposobnost osuđenih; da poslije puštanja na slobodu časnno zarađuje za svoj život; da po svojoj organizaciji i metodi rada bude što približniji orgnizaciji i metodama koje veže za sličan rad izvan zavoda kako bi se zatvorenici pripremili za normalne uslove rada na slobodi i sl.

U vezi sa radom, osuđenim licima koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora pripadaju i neka druga, takođe značajna prava. Tu su, prije svega:

(1)Pravo na odmor. Ovdje valja, prije svega, konstatovati da radno vrijeme osuđenog traje, po pravilu, 40 časova nedjeljno. Duže trajanje je moguće samo pod uslovima određenim zakonom. Ali, s druge strane, osuđenom koji pohađa nastavu opšteg ili stručnog obrazovanja, skraćivanje redovnog radnog vremena vrši rukovodilac ustanove. Uz to, van redovnog radnog vremena, osuđeni se upošljava na poslovima održavanja čistoće prostorija i lične higijene po dva časa dnevno i to bez novčane naknade (član 139. stav 3. Zakona). Istovremeno sa ovako propisanim trajanjem radnog vremena osuđenog lica, propisano je i da osuđeno lice ima pravo na dnevni, nedjeljni i godišnji odmor i to sve u skladu sa opštim propisima. Uz ovo, treba posebno istaći i činjenicu da za

vrijeme korišćenja godišnjeg odmora osuđenom pripada naknada za rad kao da radi (član 140. stav 3. Zakona).

(2)Pravo na zaštitu na radu. Osuđeni uživa zaštitu na radu prema opštim propisima. Pored ovog opšteg pravila, posebno je istaknuto da osuđenom koji bez svoje krivice ne radi, a nema ostvarenih sredstava, kaznenopravna ustanova obezbjeđuje sredstva za najnužnije potrebe (član 144. stav 1. Zakona).

(3)Pravo na naknadu za izvršeni rad. Jedno od prava koje osuđenom pripada na osnovu rada jeste i pravo na naknadu za izvršeni rad. Naknada za rad iznosi najmanje 20% od najniže cijene rada u Republici Srpskoj, s tim da se za rad duži od punog radnog vremena i rad noću nadoknada uvećava (član 142. stav 2. Zakona). Pored ovako određenog iznosa nadoknade, predviđena je i mogućnost da se osuđeni nagradi za postignuti uspjeh u radu i to u okvirima koji su utvrđeni pravilnikom koji donosi ministar pravde (član 146. Zakona). Od ukupno primljenog iznosa na ime naknade i nagrade, osuđeni može slobodno da raspolaze sa 70%, dok mu se ostatak od 30% ostavlja na štednju, uz mogućnost da osuđenom rukovodilac ustanove odobri trošenje sredstava i sa štednje, radi izdržavanja lica koje je po Zakonu dužan da izdržava (član 143. stav 2. Zakona).

(4)Posebna prava osuđene žene. U vezi sa obavezom rada predviđena su i posebna prava osuđene žene. Naime, osuđena žena ima pravo na odsustvo sa rada zbog trudnoće, porođaja i materinstva i to u skladu sa opštim propisima (član 152. stav 1. Zakona).

Način regulisanja navedenih i drugih prava osuđenika koja su u vezi sa njegovim radom u skladu je sa odredbama čl. 74-76. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima.

Pravo na pritužbe i žalbe

Jedno od osnovnih prava osuđenih lica je i njegovo pravo na pritužbe i žalbe. Ovo pravo spada u kategoriju najvažnijih prava osuđenih lica, a putem njega osigurava se zaštita i svih njegovih drugih prava. Kao i neka druga prava, tako je i ovo pravo zajemčeno i ustavom. Tako npr. u članu 113. stav 1. Ustava Republike Srpske je utvrđeno da se protiv pojedinačnih akata sudova, upravnih i drugih državnih organa, kao i organizacija koje vrše javna ovlašćenja donesenih u prvom stepenu, može izjaviti žalba nadležnom organu. Na osnovu ove odredbe, osuđeni ima pravo pritužbe u diskreciji rukovodiocu ustanove zbog povrede njegovih prava ili zbog drugih nepravilnosti koje su mu u ustanovi učinjene (član 124. stav 5. Zakona). Pritužbe se moraju rješavati bez odlaganja. Ako osuđeni nije dobio odgovor na podnijetu pritužbu u roku od 15 dana ili

nije zadovoljan odlukom, ima pravo da podnese pisanu predstavku Ministarstvu pravde. Osim toga, osuđeni ima pravo da se žali na povredu svojih prava i na nepravilnosti u ustanovi, službenom licu Ministarstva pravde koje vrši nadzor u ustanovi i to bez prisustva radnika ustanove. Propisivanje prava osuđenog na pritužbe i žalbe u skladu je sa odredbom člana 36. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima u kojem je propisano da svakog radnog dana svaki zatvorenik mora imati mogućnost da podnosi molbe i žalbe: direktoru ustanove ili licu koje je ovlašćeno da ga zastupa; inspektoru ustanove za vrijeme inspekcije i to bez prisustva članova uprave ustanove, kao i da se u podesnoj formi obraća centralnoj zatvorskoj administraciji, sudskoj ili drugim vlastima.

Komunikacija sa spoljnim svijetom

Jedno od zagwarantovanih prava osuđenog lica jeste i njegovo pravo na komunikaciju sa spoljnim svijetom. Ovo pravo osuđenika manifestuje se putem dopisivanja, prijema posjeta i prijema paketa i novčanih pošiljki.

Prema članu 123. Zakona, osuđeni ima pravo da se dopisuje, s tim što se u ustanovama ili odjeljenjima zatvorenog tipa dopisivanje vrši pod nadzorom uprave ustanove. Rukovodilac ove ustanove može spriječiti dostavljanje pismena, ako to zahtijevaju razlozi prevaspitanja ili bezbjednosti, o čemu će obavijestiti osuđenog. Dalje, osuđeni takođe ima pravo na posjete članova svoje porodice, zavisno od tipa ustanove u kojoj se izvršava kazna zatvora. Pored ovih lica, po odobrenju rukovodioca ustanove, osuđenog mogu posjećivati i druga lica. Odnosno, osuđenog može jednom mjesečno, a pod određenim uslovima i više puta mjesečno, posjećivati i punomoćnik koji ga zastupa u poslovima. Osuđeni strani državljanin ima, pod uslovom uzajamnosti, pravo na posjetu diplomatsko-konzularnog predstavnika zemlje čiji je državljanin, odnosno države koja štiti njegove interese. U vezi sa posjetama, kao vidu komunikacije osuđenog sa spoljnim svijetom, posebno je značajno i pravo osuđenog da boravi sa bračnim ili vanbračnim drugom u posebnoj prostoriji (član 131. tačka 5. Zakona).

Na kraju, napomenimo i to da osuđeni ima pravo na prijem paketnih pošiljki, s tim da je mjesečni broj prijema paketa, kao i broj prijema posjeta zavisna, takođe, od tipa ustanove u kojoj se izvršava kazna zatvora. Slično ovom, osuđenom je zagwarantovano i pravo na prijem novčanih pošiljki (član 126. stav 4. Zakona). Ovo pravo može biti prošireno, kao redovna pogodnost (član 131. tačka 2. Zakona).

Način regulisanja iznesenih prava osuđenih lica na komunikaciju sa spoljnim svijetom u skladu je sa čl. 37. i 38. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima. Naime, ovim odredbama je propisano da osuđenim licima treba omogućiti da, uz poseban nadzor, održavaju, putem prepiske i posjeta, vezu sa porodicom, sa svojim prijateljima u koje se može imati povjerenje, kao i sa diplomatskim predstavnicima svoje zemlje ili zemlje koja zastupa njihove interese, odnosno sa predstavnicima međunarodnih organizacija koje imaju zadatka da se staraju o njima.

Nivo standarda u pogledu smještaja, ishrane i odijevanja

Pravo osuđenog lica na određene standarde u pogledu smještaja, ishrane i odijevanja je pravo koje uživaju sva osuđena lica i to pod jednakim uslovima. Uz to, propisani su i određeni standardi u pogledu ovih prava. Tako, npr. osuđeni ima pravo na smještaj koji odgovara savremenim higijenskim uslovima i mjesnim klimatskim prilikama. Ili, osuđeni ima pravo na ishranu čija ukupna vrijednost ne smije biti manja od 12.500 džula. U cilju praktičnog objezbjeđenja ovako propisanih prava, u ustanovi se redovno nadziru lična higijena osuđenih i higijena smještaja, odjeće i posteljine, redovno kontrolišu hrana, voda i sl. (član 118. Zakona).

Pored prava na odgovarajući smještaj i ishranu, osuđeni ima pravo i na besplatno rublje, odijelo i obuću koja je prilagođena mjesnim klimatskim prilikama i godišnjem dobu, s tim da odjeća osuđenog ne smije djelovati degradirajuće i ponižavajuće. Dalje, u vezi sa ovim pravom, treba posebno istaći i mogućnost da osuđena lica koja koriste pogodnosti van ustanove, mogu nositi vlastitu odjeću, koju treba osigurati da bude u dobrom stanju (član 120. stav 5. Zakona).

Odredbe čl. 115-123 Zakona, kojima su regulisana prava osuđenih lica na određene standarde u pogledu smještaja, ishrane i odijevanja, odgovaraju odredbama čl. 9-20. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima. Naime, ovdje je izričito propisano da "zatvorske prostorije, a posebno one koje su namijenjene za spavanje zatvorenika, treba da odgovaraju higijenskim zahtjevima, vodeći računa o klimi, a naročito o kubaturi vazduha, minimalnoj površini, osvjetljenju, grijanju i provjetranju". Takođe je propisano da svaki zatvorenik koji nema pravo da nosi svoje sopstveno odijelo, treba da dobije osuđeničko odijelo koje odgovara klimi i koje je dovoljno da ga održi u dobrom zdravlju i to odijelo ne smije da bude ni u kom slučaju ni ponižavajuće ni unižavajuće. Odnosno, svaki zatvorenik treba da u uobičajeno vrijeme prima hranu dobrog kvaliteta, dobro spremljenu, dobro serviranu, hranu koja ima hranljivu vrijednost, dovoljnu za održavanje njegovog zdravlja i snage.

Besplatna zdravstvena zaštita

Za vrijeme izdržavanja kazne zatvora osuđeni uživa besplatnu zdravstvenu zaštitu. Međutim, ako se osuđenom ne može pružiti odgovarajuća zdravstvena zaštita u ustanovi, on se upućuje u specijalnu bolnicu ili odgovarajuću zdravstvenu ustanovu. Vrijeme provedeno na liječenju uračunava se u kaznu zatvora, a o teškoj bolesti osuđenog odmah se obavještava njegov bračni drug ili drugi član uže porodice osuđenog ili lice koje on odredi da bude obaviješteno (član 148. stav 6. i član 151. Zakona).

Ovakav način regulisanja zdravstvene zaštite osuđenih lica u skladu je sa odredbama čl. 22-25. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima, gdje je, prije svega, uređeno da svaki kazneni zavod treba da raspolaže uslovima bar jednog kvalifikovanog ljekara, a zavod treba da bude snadbijeven specijalnim materijalom, priborom i lijekovima koji će omogućiti da se oboljeli zatvorenici pristojno liječe i njeguju, a bolničko osoblje treba da ima dovoljnu stručnu spremu. Za bolesnike kojima je potrebno specijalno liječenje, treba predvidjeti prenos u specijalne kaznene zavode ili građanske bolnice.

Princip da lice prema kome se izvršava sankcija ne plaća troškove izvršenja

Princip proizlazi iz činjenice da je sistem izvršenja kaznenih sankcija dio društvene borbe protiv kriminaliteta. Zato je pravično da troškove snosi samo društvo. Princip, ipak, nema apsolutno dejstvo. Izuzeci, inače određeni ovim i drugim zakonima, posljedica su ili specifičnosti izvršenja nekih sankcija (novčane kazne) ili nesavjesnog ponašanja osuđenog (troškovi prinudnog dovođenja u zavod) ili zakonske obligacije izdržavanja (kod troškova izvršenja vaspitnih mjera). Osnovnu odredbu o tome sadrži član 7. stav 2. Zakona.

Pravo na obrazovanje

Jedno od veoma važnih prava osuđenih lica jeste njegovo pravo na obrazovanje. Praktična realizacija ovog prava svoju posebnu vrijednost nalazi, prije svega, u činjenici što se putem zapošljavanja omogućava uključivanje osuđenog lica, nakon otpuštanja iz ustanove, u normalan život. Imajući ovo u vidu, kao i uopšte značaj obrazovanja za status građana u društvu, propisano je da i osuđeno lice ima pravo na opšte i stručno obrazovanje koje se shodno opštim propisima organizuje u ustanovi. Uz osnovno i srednje obrazovanje, u ustanovi se organizuju i drugi vidovi obrazovanja osuđenog, a osuđenom se može odobriti i

vanredno školovanje. Dalje, u cilju što lakšeg zapošljavanja osuđenog lica na osnovu stečenog obrazovanja, iz svjedočanstva o sticanju obrazovanja ne smije biti vidljivo da je obrazovanje stečeno za vrijeme izdržavanja kazne (član 158. stav 2. Zakona). Ovaj način regulisanja obrazovanja osuđenog lica u skladu i sa članom 38. Ustava Republike Srpske gdje je utvrđeno da je školovanje svakom dostupno i to pod jednakim uslovima. Uz ovo, te odredbe su u skladu i sa članom 71. stav 5. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima, u kojem je propisano da je "potrebno obezbijediti korisno stručno obrazovanje zatvorenicima koji mogu da ga koriste, a naročito mladim zatvorenicima".

Zadovoljavanje vjerskih obreda

Jedna od novina u zakonodavstvu Republike Srpske o izvršenju krivičnih sankcija jeste i pravo svakog osuđenog da, ukoliko je to izvodljivo, dopusti mu se da zadovoljava svoje vjerske potrebe, da prisustvuje vjerskim obredima ili skupovima organizovanim unutar ustanove, da se moli prema svojoj vjeropispovijesti i da koristi vjersku literaturu. U tom kontekstu, ustanove za izvršenje krivičnih sankcija dužne su da obezbijede odgovarajuće prostorije za vršenje vjerskih obreda, u dogovoru sa nadležnim predstavnikom određene vjerske zajednice. Inače, kućnim redom ustanove određuje se vrijeme dolaska predstavnika vjerske zajednice, mjesto i vrijeme održavanja vjerskih obreda ili skupova u prostorijama ustanove, način obezbjeđivanja osuđenih koji prisustvuju ovim vjerskim obredima ili skupovima, vrijeme i način posjete predstavnika vjerske zajednice pojedinim osuđenim licima i druga pitanja od interesa za ostvarivanje ovih prava osuđenika (član 129. Zakona).

Predviđanje prava osuđenog da učestvuje u vjerskim obredima i da koristi vjersku literaturu u skladu je i sa članom 28. stav 1. Ustava Republike srpske, jer je njime zajemčena sloboda vjeroispovijesti. Uz ovo, odredbe Zakona u skladu su i sa članom 42. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima, u kome je propisano da se svakom zatvoreniku mora priznati pravo da, u granicama mogućnosti, zadovoljava potrebe svog religioznog života, učestvuje u vjerskim obredima koji su organizovani u zavodu ili posjedovanjem knjiga za vjersko obrazovanje i vjersku nastavu svoje vjeroispovijesti.

Održavanje reda i discipline

Jedna od karakteristika položaja osuđenog lica u toku izvršenja kazne zatvora jeste red i disciplina. Osuđeno lice u toku izvršenja kazne zatvora

mora da se pridržava propisanog reda i discipline. Oni red i disciplinu održavaju u interesu bezbjednosti ustanove, propisanog načina zajedničkog života i ciljeva procesa prevaspitanja (član 162. stav 1. Zakona). Ovakvo opredjeljenje zakonodavca u skladu je sa odredbama člana 27. Skupa minimalnih prava o postupanju sa zatvorenicima u kojem je propisano da red i disciplinu treba održati sa svom čvrstinom, ali, pri tome, ne treba upotrebljavati više ograničenja nego što je potrebno za održavanje bezbjednosti i za dobro orgnizovanog zajedničkog života.

Za održavanje reda i discipline unutar zavoda prema osuđenim licima mogu biti primijenjene dvije vrste mjera. To su mjere prinude i disciplinske kazne. Međutim, primjena i jednih i drugih mjera ne smije biti proizvoljna i mora biti unaprijed regulisana propisima. Osnovna pitanja upotrebe sredstava prinude (uslovi za primjenu prinude, sredstva prinude i sl.) regulisana su čl. 181-183. Zakona, dok je obaveza ministra pravde da propiše način primjene sredstava prinude (član 182. stav 9. Zakona).

Treba, najprije, istaći da je upotreba sredstava prinude ograničena samo na najnužnije slučajeve. Npr. radi sprječavanja bjekstva, fizičkog napada na drugo lice, samopovrjeđivanje i sl. Zatim, upotreba sredstava prinude moguća je samo na za to propisan način, a ne i proizvoljno. Ovakav način upotrebe sredstava prinude je u skladu sa čl. 33. i 34. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima, budući da je tu rečeno da se sredstva prinude primjenjuju samo u slučajevima kada je to neophodno (npr. da se spriječi bjekstvo, samopovrjeđivanje i sl.), kao i da oblik i način upotrebe sredstava prinude treba da budu određeni od strane centralne administracije za kaznene zavode.

Druga vrsta mjera koja može biti upotrijebljena prema osuđenima za održavanje reda i discipline jesu disciplinske kazne. U cilju obezbjeđenja humanog postupanja sa osuđenim licima i u slučaju njegovog disciplinskog kažnjavanja, odnosno onemogućavanja zloupotreba u ovom kažnjavanju, zakonskim i podzakonskim aktima riješena su pitanja vezana za postupak izricanja i izvršenja disciplinskih kazni. U skladu sa ovim, u okviru četvrtog dijela Zakona, cijela jedna oblast (čl. 166-180.) posvećena je upravo ovoj problematici. Ovakav pristup zakonodavca u regulisanju problematike disciplinskog kažnjavanja osuđenog lica u skladu je sa članom 29. Skupa minimalnih prava o postupanju sa zatvorenicima, gdje je rečeno da pitanja koja se tiču ponašanja koja predstavljaju disciplinski prekršaj, vrste i trajanje disciplinskih sankcija, kao i nadležnosti za njihovo izricanje treba uvijek da budu riješena ili zakonom ili pravilnikom nadležne administrativne vlasti.

Za razliku od ranijeg Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, u novom Zakonu predviđene su samo tri vrste disciplinskih kazni. To su: ukor, oduzimanje pogodnosti i upućivanje u samicu (član 166. Zakona). Jasno je da u sistemu disciplinskih kazni nema tjelesnih kazni, niti, pak, svirepih, surovih ili degradirajućih kazni. Ovakav sistem disciplinskih kazni u cijelosti je u skladu sa zahtjevima sadržanim u članu 31. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima. Ova konstatacija se odnosi i na upućivanje u samicu, kao najtežu disciplinsku kaznu, budući da je i u njenoj praktičnoj primjeni predviđeno maksimalno poštivanje načela humanosti. Tako, npr. u članu 14. stav 1. predviđeno je da ova disciplinska kazna ne može biti izrečena prije nego što se pribavi pismeno mišljenje ljekara o zdravstvenom stanju osuđenog lica. Isto tako, prostorija u kojoj se izvršava ova kazna mora imati najmanje deset kubnih metara prostora, sanitarni uređaj, dnevnu svjetlost, vodu za piće, fiksirani ležaj s posteljinom, sto, stolicu i grijanje (član 172. stav 2. Zakona). Odnosno, propisani su kako maksimalno trajanje ove kazne, tako i pojedina prava osuđenog kojem je izrečena ova disciplinska kazna. Sva ova rješenja ne samo da odgovaraju standardima predviđenim u Skupu minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima, već nizom svojih novina idu i znatno preko tih standarda i predstavljaju i korak naprijed u humanizaciji ove kazne u odnosu na dosadašnje stanje.

Zakonom je riješeno i pitanje nadležnosti organa za vođenje disciplinskog postupka i donošenje odgovarajuće odluke. To je rukovodilac organizacione jedinice (pomoćnik) u čijem djelokrugu je učinjen prekršaj (član 167. stav 1). Uz to, predviđa se da se osuđeni u disciplinskom postupku obavezno sasluša. Iz toga proizlazi da je osuđenom licu i u disciplinskom postupku priznato pravo da bude informisano o disciplinskom postupku u kojem se kažnjava i pravo na odbranu, što je u skladu sa zahtjevom sadržanim u članu 30. stav 2. Skupa minimalnih pravila o postupanju sa zatvorenicima. Propisana je dvostepenost disciplinskog postupka putem zajemčenog prava osuđenog na žalbu protiv rješenja kojim mu je izrečena disciplinska kazna upućivanja u samicu (član 176. stav 4. Zakona). Pažnju zaslužuje i mogućnost uslovnog odlaganja izvršenja disciplinske kazne (član 170. stav 2. Zakona).

Zaključna napomena

Kritička analiza sadržine odredaba Zakona navodi na zaključak da je on po svojim rješenjima ne samo u saglasnosti sa međunarodnim aktima koji regulišu složenu problematiku izvršenja krivičnih snakcija, već se može svrstati i u red savremenijih i humanijih zakonskih tekstova iz ove oblasti. Usvojena zakonska rješenja daju široke mogućnosti za praktično

ostvarivanje različitih sadržaja resocijalizacije osuđenih lica. Ona se zasnivaju na potrebi da se osuđeni nakon otpuštanja iz kaznenopopravne ustanove uključi u društvo kao njegov lojalan i koristan član. Nadamo se da će se i putem reformisanja sistema izvršenja krivičnih sankcija, stvoriti uslove za uspješniju i efikasniju borbu protiv kriminala, a sve u cilju zaštite društva i opštih vrijednosti civilizacije.

Abstract

Starting with presumed fact that reform of criminal law in its entirety should incorporate ways of enforcement of the criminal sanctions, author present the current state of law in RS. In that way he, first, presents the basics of new Law of Carrying Out Criminal and Felony Sanctions. He emphasizes the good sides in new regulative, especially its importance in conjunction with international obligations of B&H.